

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึง “ครอบครัว” คงไม่มีใครปฏิเสธว่าการมีครอบครัวที่อบอุ่นพร้อมหน้าพร้อมตาไปด้วยคนที่รัก มีเวลาให้กัน กินข้าว พูดคุย รับรู้ทุกข์สุข ห่วงใย ใส่ใจ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งยามเจ็บป่วยและมีปัญหา เป็นครอบครัวที่อยู่ในฝันและในอุดมคติของใครหลายๆ คน

ทั้งนี้ ศาสตราจารย์นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว บิดาแห่งสุขภาพจิตไทย ( สุรพงศ์ อัมพันวงศ์, 2540 ) ได้เคยกล่าวไว้ว่า ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัวเป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิต เป็นรากฐานความเป็นปึกแผ่นแห่งสังคมของประเทศชาติบ้านเมือง และของโลกในที่สุด ชีวิตสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยกหรือครอบครัวขาดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมจะแตกแยกประจวบตามตัว และผลที่ตามมานั้นก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว เช่น เรื่องของโรคจิต โรคประสาท อาชญากรรม เด็กเกเรต่างๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามักจะมีข่าวแบบนี้เกิดขึ้นให้ได้ยินกันบ่อยๆ ในสังคมไทยปัจจุบันนี้

**“ตลกชื่อดัง โชเล่ ดอกกระโดน ขำไม่ออก ลูกสาวหนีออกจากบ้านไป ระบายไม่มีใครรัก”**  
ตลกชื่อดัง “โชเล่ ดอกกระโดน” ขำไม่ออก วิ่งโร่ แจ้งความ ลูกสาววัย 18 ปี ทิ้งจดหมายระบายความในใจไม่มีใครรัก ก่อนหายตัวปริศนา ไปแล้ว 3 วัน เจ้าตัว เกรงบุตรสาว ถูกลวงไปทำมิดีมิร้าย  
ที่มา ผู้จัดการออนไลน์ 10 ก.ค. 2549

#### **“ครูเครียดผู้มีเมียน้อยเขียนเด็ก-ปิดห้องสูมไฟ”**

ครูหญิงวัย 45 เมืองร้อยเอ็ดเครียดหนัก สามีมีภรรยาอื่น ทั้งยังรายงานไม่ผ่าน หนีไประบายกับเด็กนักเรียน จนเพื่อนครูต้องกันเอาตัวเด็กออกมา ล่าสุดปิดประตูห้องเรียนแล้วเผากระดาษ ผอ. แจ้งตำรวจตั้งห้องพาไปรักษาอาการที่โรงพยาบาล

ที่มา น.ส.พ. คมชัดลึก 31 ส.ค. 2549

**“หลานอบต.เช่าห้องเสพยา”**

พ.ต.ท.ไชยศ มุกดาหาญ สว.สส.สภ.อ.เมืองนครปฐม นำกำลังจับกุมนายเฉลิมศักดิ์ ภูแก้ว อายุ 21 ปี หลานชายนายก อบต. คนหนึ่ง และนายไพศาล ผลสงเคราะห์ หลังทราบว่าทั้งสอง ได้เช่าห้องพักรายเดือนมั่วสุ่มเสพยาเสพติด

ที่มา น.ส.พ.เดลินิวส์ 12 ก.ย. 2549

**“แก๊งจยย.โหดฆ่าปวช.มิดดาบปักอกดับสยอง”**

นายสันติสุขผู้ตาย พร้อมกลุ่มเพื่อน 3 - 4 คนเกิดมีปากเสียงทะเลาะวิวาทกับแก๊งวัยรุ่นขี่รถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เรื่องที่ผู้ตายไปลูปหัวจับผมแฟนสาวของคนในกลุ่มคู่อริ สร้างความไม่พอใจให้ฝ่ายตรงข้าม หลังเลิกเรียน ผู้ตายเดินกลับบ้านพร้อมเพื่อนพบกลุ่มคู่อริมายืนดักรออยู่ หนึ่งในนั้นชักมีดดาบปลายแหลมออกมาจ้วงแทงปักคาอกผู้ตายจนล้มฟุบแล้ววิ่งหนีไป

ที่มา น.ส.พ.ไทยรัฐ 13 ก.ย. 2549

เมื่อมีหยาบยกปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมากล่าวถึง สถาบันครอบครัวมักจะเป็นสถาบันหลักที่มักจะถูกนำไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เหล่านั้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยนับร้อยชิ้นได้ข้อสรุปตรงกันว่าเด็กตลอดจนผู้ใหญ่ที่เป็นอาชญากร มีพฤติกรรมเป็นภัยแบบต่างๆ ต่อครอบครัวและสังคมนั้นมักมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่ไม่ผาสุก ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมักจะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวเป็นหลัก ( ศรีเรือน แก้วกังวาล , 2545 : 429 ) ทั้งนี้ เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม ( Socialization ) เพื่อปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม ระเบียบวินัยให้กับสังคม และทำหน้าที่ให้ความอบอุ่น ให้ขวัญกำลังใจที่มั่นคงแก่สมาชิกในสังคม เรียกได้ว่า ( ศิริรัตน์ แอดสกุล , 2546 : 1 ) สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์และสังคม สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีมนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นสถาบันที่มีความคงทนถาวร ใกล้ชิดและผูกพันกับมนุษย์ยาวนานที่สุด อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันหนึ่งที่ทำหน้าที่ให้อะไรหลายสิ่งหลายอย่างแก่สังคมมากมาย เช่น ( ศิริรัตน์ แอดสกุล , 2546 : 1-3 )

1. ให้สมาชิกใหม่แก่สังคม ( reproduction ) มนุษย์เราเกิดมาแล้วในที่สุดก็ต้องตายไป ชีวิตมนุษย์ก็วนเวียนเป็นวัฏจักรอยู่อย่างนี้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ฉะนั้นครอบครัวจึงมีหน้าที่ที่จะต้องผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคมเพื่อชดเชยกับสมาชิกเก่าที่ล้มหายตายจากไป สถาบันนี้เป็นสถาบันเดียวเท่านั้นที่ทำหน้าที่นี้ให้แก่สังคมได้

2. **บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification)** สถาบันครอบครัวจะช่วยให้มนุษย์ในสังคมสามารถบำบัดความต้องการทางเพศได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมโดยการสมรสกัน การสมรสกันระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวเมื่อถึงวัยและเวลาอันควร จะเป็นการช่วยบรรเทาหรือลดปัญหาอาชญากรรมทางเพศได้

3. **เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the youth)** สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ผลิตสมาชิกมาแล้ว ต้องรับผิดชอบ กล่าวคือสถาบันครอบครัวจะต้องให้การเลี้ยงดูบุตรของตนให้ดีที่สุด ไม่ว่าจะยากดีมีจนเพียงไรก็ตาม ต้องเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตขึ้นตามวัย เลี้ยงดูทั้งทางร่างกายและจิตใจ

4. **ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม (socialization)** ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักกฎระเบียบของสังคม ทำหน้าที่ ถ่ายทอดวัฒนธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพเป็นไปในทิศทางที่สังคมพึงปรารถนา การอบรมสั่งสอนเด็กนั้นอาจทำได้ทั้งทางตรง (direct socialization) และทางอ้อม (indirect socialization) ลักษณะของการอบรมสั่งสอนนั้นก็จะมี ความแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แต่จุดประสงค์มักจะสอดคล้องต้องกันคือ มุ่งให้เป็นคนดี มีคุณธรรม

5. **ให้สถานภาพ (social placement)** สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ให้สถานภาพแก่มนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด ทันทีที่มนุษย์เกิดมามีมนุษย์ผู้นั้นจะได้ชื่อ สกุล จากครอบครัว มีสถานภาพ เป็นลูกเป็นหลาน เป็นพี่เป็นน้อง เป็นคนไทย ลูกคนรวย ลูกคนจน เป็นต้น ซึ่งสถานภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราได้มาแต่เกิดเลือกไม่ได้ แต่สถานภาพบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เดิมเป็นคนจน ไม่มีจะกิน แต่ปัจจุบันเป็นคนรวย อาจมีสาเหตุมาจากการได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีงานทำดีขึ้น เงินเดือนมากขึ้น และทำให้เป็นคนรวยขึ้นมาได้

6. **ให้ความรักและความอบอุ่น (affection)** ไม่มีสถาบันใดจะเสมอเหมือนสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ให้ความรักและความอบอุ่นอย่างจริงใจและตลอดชั่วกาลนาน ไม่มีวันเสื่อมคลาย ยามสุข ยามทุกข์ ก็ไม่มีที่ใดจะให้ขวัญและกำลังใจแก่เราได้ดีเท่ากับการที่ "บ้าน"

จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมมากมาย แต่เนื่องจากสถานภาพครอบครัวไทยในปัจจุบันตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่าวิกฤต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อังในงามพิศ สัตย์สงวน, 2545 : 1-2) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสังคมไทยตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา ทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการให้ความรักความเข้าใจแก่สมาชิกได้เต็มที่ ไม่สามารถเป็นขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกเพื่อเผชิญ

ปัญหาต่างๆ ได้หัน ไม่สามารถปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม และกระตุ้นให้สมาชิกมีความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต การสูญเสียบทบาทและอิทธิพลในการโน้มน้าวนี้เองได้นำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมอย่างมากภายในสังคมไทย เช่น ปัญหาการใช้ยาเสพติดของเยาวชน ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการทารุณกรรมทางเพศในเด็ก ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทำร้ายกันในครอบครัว เพราะความขัดแย้ง และเรื่องอื่นๆ ฯลฯ

ซึ่งความเสื่อมถอยของบทบาทครอบครัวนี้มีผลมาจากสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันมีสาเหตุมาจากการพัฒนาประเทศที่ขาดความสมดุล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงค่านิยมการใช้ชีวิตแบบรักความสนุกสนานสวสวายกับสภาพเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง ฯลฯ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อสถาบันครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นการยากที่สถาบันครอบครัวจะดำรงอยู่ได้จากรายได้ของสามีเพียงฝ่ายเดียว ประกอบกับอิทธิพลจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ผู้หญิงเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวมาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการหารายได้มาสู่ครอบครัวโดยการประกอบอาชีพต่างๆ

สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช ( 2538 ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง "ผู้หญิงไทย : สถานภาพและบทบาทที่เปลี่ยนแปลง" พบว่าโครงสร้างครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นครอบครัวขยายที่มีขนาดใหญ่ ผู้หญิงในปัจจุบันรับผิดชอบดูแลครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง โดยมีสมาชิกโดยเฉลี่ย 4.5 คน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวประมาณ 20% ผู้หญิงเริ่มแต่งงานช้าลง สำหรับทางด้านเศรษฐกิจนั้น ปรากฏว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมมากขึ้น จนทำให้แรงงานหญิงมีมากกว่าชาย โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลมีนโยบายเพิ่มการส่งออกสินค้าและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้มีแรงงานหญิงสูงขึ้นมาก อย่างไรก็ตามผู้หญิงส่วนใหญ่ได้รับค่าแรงเพียงครึ่งหนึ่งของค่าแรงที่รัฐบาลกำหนดไว้

ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่าการที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในตลาดแรงงานย่อมเป็นการช่วยเพิ่มพูนความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและสังคมเป็นส่วนรวม แต่ผลเสียอันไม่พึงปรารถนา คือ การที่แม่ต้องห่างเหินจากครอบครัว โดยเฉพาะในวัยที่ลูกยังเป็นเด็กเล็ก นอกจากนี้ผู้หญิงบางคนยังตั้งเป้าหมายในชีวิตการทำงานไว้สูงจนลดความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวลงมาเป็นอันดับรอง ในขณะที่แม่ค่อยๆ ลดความเอาใจใส่ที่มีต่อครอบครัวลงไป

ฝ่ายพ่อก็ยังคงปฏิบัติตนเช่นเดิมคือยึดงานเป็นหลัก มองข้ามความจำเป็นในการที่จะเข้ามาทำหน้าที่แทนที่แม่ ซึ่งการที่ทั้งพ่อและแม่ส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจึงมีเวลาอยู่กับครอบครัวน้อยลง ทำให้เด็กขาดการเอาใจใส่และถูกทอดทิ้งมากขึ้น ความห่างเหินจากครอบครัวก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ประกอบกับความเครียดจากการงานของแต่ละฝ่ายทำให้สภาพจิตใจเสื่อมลง ขาดความอดทน และการแสดงออกซึ่งความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวลดลง การกระทบกระทั่งภายในครอบครัวจึงเกิดขึ้นได้ง่าย รวมถึงการไม่มีญาติผู้ใหญ่คอยให้คำชี้แจง ตักเตือน ประสานรอยร้าว ที่สำคัญคือการเชื่อฟังกันระหว่างสามี-ภรรยา และพ่อแม่กับลูกก็มีน้อยลง ปัญหาครอบครัวในลักษณะต่างๆ จึงเกิดขึ้นได้ง่าย ในภาวะเช่นนี้ถ้าสมาชิกทุกคนในครอบครัวไม่พยายามหันหน้าเข้าหากัน หาเวลาพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันแล้ว ย่อมนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง ความแตกแยกในครอบครัวเสี่ยงต่อการหย่าร้างและทอดทิ้งบุตรในที่สุด ดังจะเห็นได้จากจำนวนการจดทะเบียนหย่า จำแนกเป็นรายภาค ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543-2547 ที่ปรากฏตามการจดทะเบียนหย่าของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยที่มีจำนวนการหย่าร้างสูงขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง : จำนวนการจดทะเบียนหย่า จำแนกเป็นรายภาค พ.ศ. 2543-2547

ภาค	2543	2544	2545	2546	2547
ทั่วราชอาณาจักร	70,816	76,037	59,735	80,886	86,982
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	18,738	20,161	21,189	21,516	23,345
กรุงเทพมหานคร	12,554	13,342	13,779	13,884	14,976
ภาคกลางส่วนกลาง	3,881	4,500	4,109	4,642	5,192
ภาคตะวันออก	5,534	5,477	6,166	6,855	7,389
ภาคตะวันตก	3,433	3,375	3,544	3,723	4,021
ภาคเหนือ	15,710	16,101	15,262	16,836	17,080
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17,453	19,997	2,384	19,977	22,281
ภาคใต้	6,067	6,426	7,081	7,337	7,647

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

นอกจากข้อมูลการจดทะเบียนหย่าที่แสดงข้างต้น ยังมีอีกหลายครอบครัวที่แยกกันอยู่ เลิกร้าง หรือ ทิ้งกันโดยไม่ได้จดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้อง จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของครอบครัวไทย ในปัจจุบันได้ทวีความแตกร้างในครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวในเมืองที่มีลักษณะเป็น ครอบครัวเดี่ยว ขนาดครอบครัวเล็กลง ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเสื่อมคลายลง

ผลจากความอ่อนแอของครอบครัวอันเนื่องมาจากการขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อและแม่ไม่เพียงพอ ย่อมส่งผลให้ลูกหรือเยาวชนในอนาคตต้อง ประพฤติตนไม่เหมาะสมตามวัย เช่น การหนีเที่ยวกลางคืน , การก่อเหตุทะเลาะวิวาทยกพวก ตีกัน , การลักทรัพย์ , เด็กเร่ร่อน , โสเภณีเด็ก โดยเฉพาะการใช้ยาเสพติด เป็นเหตุให้เด็กและ เยาวชนถูกจับกุมเป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งดวงมัลย์ ศิลปอาชา รองอธิบดีศาลเยาวชนและ ครอบครัวกลางได้เปิดเผยว่าเด็กและเยาวชนที่ก่อความผิด ไม่ใช่มาจากครอบครัวยากจนเท่านั้น แต่บางคนมาจากครอบครัวฐานะดี แต่การที่พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ไม่ได้ให้ความรัก ความอบอุ่นกับลูก ลูกจึงหันไปคบเพื่อนและมีปัญหาการกระทำผิดคือการใช้ยาเสพติดตามมา ( ดวงมัลย์ ศิลปอาชา อ้างใน สมพงษ์ ธนัญญา , 2539 : 11 )

อีริค โฟรม ( Fromm,E อ้างใน โสภา (ชูพิกุลชัย) ขปิลมันน์ , 2542 : 125 ) นักจิตวิเคราะห์ชาวเยอรมัน เจ้าของทฤษฎีบุคลิกภาพที่มีชื่อเสียงมากท่านหนึ่ง ได้แบ่งบุคลิกภาพ มนุษย์ซึ่งปลูกฝังขึ้นจากอิทธิพลของครอบครัวออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันตามประเภทของ ครอบครัวที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาที่จะมีผลต่อการกระทำพฤติกรรมทั้งทางด้านบวกและทางด้านลบ ต่อสังคมในอนาคต บุคลิกภาพดังกล่าว คือ

1. บุคลิกภาพประเภทเปิดใจกว้าง อันได้แก่ลักษณะของบุคคลที่ยอมรับฟัง ความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีใจกว้าง มีเหตุผล เข้ากับคนง่าย บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเติบโตมาจากครอบครัวที่ได้รับการรักความอบอุ่นเป็นพื้นฐาน

2. บุคลิกภาพประเภทเห็นแก่ได้ คือ ชอบเอาเปรียบผู้อื่น แสวงหาผลประโยชน์จาก ผู้อื่น ใจแคบ ชอบขวยโอกาสจากผู้อื่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเติบโตมาจาก ครอบครัวที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน หรือมาจากครอบครัวที่มีแต่ความหวาดระแวงกันตลอดเวลา

3. บุคลิกภาพประเภทตระหนี่ คือ จู้จี้ จุกจิก หยุ่มหยุิม ละเอียดถี่ถ้วนจนเกินไป วุ่นวายอยู่กับเรื่องของตนเองหรือสมบัติของตนเอง บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้ส่วนใหญ่จะ เติบโตมาจากครอบครัวที่ผิดเคือง ขาดแคลนแย่งกันกินแย่งกันใช้

4. บุคลิกภาพประเภทเป็นคนส่วนรวม คือ บุคคลประเภทที่ทำตนเป็นคนของสังคม ทำตามความต้องการของสังคม วางตนให้มีคุณค่าสูงส่ง ส่วนใหญ่จะเติบโตมาจากครอบครัวที่

บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามใจอย่างมากด้วยการทดแทนให้ทางวัตถุ เนื่องจากไม่มีเวลาให้ความรักความใกล้ชิดและความอบอุ่น

5. **บุคลิกภาพประเภทชอบคิดค้น** คือ บุคคลประเภทอยู่นิ่งไม่ได้ ชอบคิดค้นทำนั่นทำนี่ตลอดเวลา ชอบการเปลี่ยนแปลง นิยมชมชื่นผู้อื่นเช่นเดียวกับตนเอง ส่วนใหญ่จะเติบโตมาจากครอบครัวที่พ่อแม่รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ประณีประนอม เข้าอกเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน เป็นสายใยความรักและความอบอุ่นในครอบครัว

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่อ่อนแอมีผลโดยตรงต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ ถึงแม้ครอบครัวจะเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่กลับมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยสร้างและพัฒนาครอบครัวให้เป็นครอบครัวที่มั่นคงไม่เปราะบาง เพราะครอบครัวที่มั่นคงจะช่วยป้องกันหรือลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมโดยรวม ซึ่งการที่ครอบครัวจะดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สัมพันธภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวนำไปสู่ความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว เมื่อใดที่สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจกัน ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นส่งผลให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน อันมีผลไปถึงลูกหลานที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมในอนาคต ในเวลาเดียวกันหากครอบครัวขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก็จะเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาสังคมต่างๆ ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งในปัจจุบัน ( ดร.โสภณ (ชูพิกุลชัย) ซปีลมันน์ , 2542 : 121 )

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อทำให้ครอบครัวจำนวนมากไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะครอบครัวในสังคมเมืองส่วนใหญ่ที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไม่เหนียวแน่นเหมือนครอบครัวในชนบทที่มีจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เช่น ปู่ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา พี่น้อง บุตรหลานที่อาศัยอยู่ร่วมกัน หรือในบริเวณใกล้เคียงกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันในเครือญาติรวมทั้งเพื่อนบ้านใกล้เคียง การปกครองดูแลบุตรหลาน หรือผู้สูงอายุเป็นไปในลักษณะการช่วยกันดูแล ครอบครัวมีความเข้มแข็ง อบอุ่น ซึ่งต่างจากครอบครัวในสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ แข่งขันตลอดเวลา สมาชิกบางคนต้องทำงานล่วงเวลาเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาให้แก่สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวอย่างเพียงพอ ครอบครัวเริ่มมีบทบาทน้อยลงมีสถาบันอื่นเข้ามาทำหน้าที่แทน เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก โรงเรียนอนุบาล สถานรับเลี้ยงคนชรา โดยเฉพาะสถาบันสื่อมวลชน เนื่องจาก

ประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวนั้น นอกจากจะเป็นประสบการณ์โดยตรงจากครอบครัวของตนเองแล้วยังอาจได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากสื่อมวลชนด้วย โดยเฉพาะละครโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยสอดแทรกข้อคิดต่างๆ ผ่านทางเนื้อหาซึ่งผู้ชมอาจจะเรียนรู้สิ่งเหล่านี้โดยไม่รู้ตัว

ละครโทรทัศน์ ถือเป็นรายการที่ได้รับความนิยมจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งจากการสำรวจ Rating รายการของบริษัท AC Nielsen ละครโทรทัศน์มักจะมีครองอันดับหนึ่งมีปริมาณผู้ชมมากที่สุดเสมอเมื่อเปรียบเทียบกับรายการบันเทิงประเภทต่างๆ

นอกจากนี้ ละครโทรทัศน์มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม Singhal & Rogers (1999) ( อ้างในกาญจนา แก้วเทพ : 2545 ) ได้วิเคราะห์คุณลักษณะละครโทรทัศน์ที่สามารถกระตุ้นใจผู้ชมได้ ดังนี้คือ

- 1) ละครโทรทัศน์ช่วยให้ผู้ชมได้ปลดปล่อยอารมณ์ ( emotional release ) โดยผ่านการดำเนินเรื่องและการกระทำของตัวละคร ทำให้ผู้ชมได้หัวเราะ ร้องไห้ แปลกใจ ตื่นเต้นไปกับเหตุการณ์ที่พลิกผันอย่างเหนือความคาดหมาย
- 2) ละครโทรทัศน์ให้โอกาสผู้ชมได้เติมเต็มจินตนาการ ( fantasy fulfillment ) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ( ตามหลักจิตวิเคราะห์ เรียกว่า Wishful thinking ) ในขณะที่โลกที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันนั้นซ้ำซาก ขาดสีสัน การนั่งดูละครโทรทัศน์จึงเป็นเสมือนการเปิดโลกที่มีสีสันสดใสแห่งจินตนาการให้ผู้ชมได้สัมผัสด้วยประสบการณ์
- 3) ละครโทรทัศน์เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ค้นหาข้อมูล และคำแนะนำจากตัวละครที่ตนชื่นชอบ เช่น บรรดาผู้ที่ตกที่นั่ง "เมียมหลวง" คงจะใจจดใจจ่อกับ "ดร.วิกันดา" ในละครเรื่อง "เมียมหลวง" ว่าเธอจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร เพื่อจะได้นำมาพิจารณาปรับใช้กับชีวิตจริงของตนเอง

ปัจจุบันนี้ ละครโทรทัศน์มิได้เป็นเพียงความบันเทิงชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น หากว่ายังมีหน้าที่และอาจมีผลกระทบหลายอย่างในระยะยาวติดตามมา และกำลังเป็นประเด็นที่น่าสนใจในแวดวงของนักสื่อมวลชน ซึ่งขอเสนอหน้าที่ของละครโทรทัศน์ ดังนี้ ( กาญจนา แก้วเทพ , 2547 : 335-336 )

- 1) ส่งเสริมระบบคุณค่าบางอย่างของสังคม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ธรรมะย่อมชนะอธรรม การรักสันติและการให้อภัยเป็นหนทางแก้ปัญหาก็ดีกว่าการอาฆาตเคັน ฯลฯ



- 2) เป็นตัวกำหนดหน้าที่และจำกัดบทบาทของพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น อนุญาตให้ผู้ชายมีผู้หญิงได้หลายคน แต่จะต้องรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงจะมีผู้ชายได้คนเดียวแต่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อภาวะของครอบครัว
- 3) อาจจะเป็น "เวที" (Forum) สำหรับประเด็นที่อ่อนไหว (sensitive) มาอภิปรายกันได้ เช่น เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เรื่องรักร่วมเพศ เรื่องปัญหาครอบครัว แยกแยก เป็นต้น

นอกจากหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น หน้าที่ที่น่าสนใจและน่าศึกษาอีกประการหนึ่งของละครโทรทัศน์คือการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนแทบทุกด้าน เปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวเล็ก ความสัมพันธ์ ความผูกพัน ความใกล้ชิดกันในระหว่างเครือญาติลดน้อยลง ทำให้มีผลต่อบุตรหลานรุ่นปัจจุบันที่มีโอกาสน้อยลงในการที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดจากญาติผู้ใหญ่เหมือนเช่นในอดีต

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ละครโทรทัศน์ที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยสะท้อนสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น แนะนำแนวทางที่เป็นเสมือนข้อคิดคติเตือนใจแก่ผู้ชมตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดสิ่งที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมในการขัดเกลาสังคมทางอ้อม

สุณิสา จันทร์บูรณ์ 2539 ได้ศึกษาการรับรู้ภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักจะเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร อาทิ ในละครโทรทัศน์เรื่อง "ทอฝันกับมาวิน" กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุใกล้เคียงกับมาวิน ( 11-19 ปี ) จะมีการเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร "มาวิน" ซึ่งจากการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเอกจะมีการนำเสนออย่างต่อเนื่อง และมักจะแทรกปัญหาที่ต้องเผชิญกับอุปสรรค รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีการเปรียบเทียบตัวเองกับตัวละครก็จะนำตัวเองเข้าไปตัดสินใจเหตุการณ์นั้นๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทของพ่อและบทบาทของแม่จะไม่มีเปรียบเทียบตัวเองกับตัวละคร แต่กล่าวถึงแนวทางในการเลี้ยงลูกว่าควรใช้ทางสายกลาง คือ ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงภาพของครอบครัวที่อบอุ่นกับประสบการณ์ตรงด้านครอบครัวตนเองมากที่สุดแล้วยังได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากภาพครอบครัวที่หลากหลายในละครโทรทัศน์

อาจกล่าวได้ว่า ละครโทรทัศน์เป็นรายการที่มีกลุ่มคนดูหลักเป็นผู้หญิง ดังนั้น เนื้อหาที่นำเสนอย่อมเป็นมีปริศนวลแวดล้อมผู้หญิง ซึ่งก็หนีไม่พ้นเรื่องราวภายในบ้าน ในครอบครัว จะเห็นได้จากเค้าโครงเรื่องของละครส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะซ้ำซาก วนเวียนอยู่แต่เรื่องผู้ชายเมียหลวง เมียน้อย ปัญหาแม่ผัวลูกสะใภ้ แย่งสมบัติ จึงมักจะถูกหลายคนเปรียบเปรยว่าเป็นละคร “น้ำเน่า” แต่ในความเป็นจริงแล้ว ละครโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่สามารถบอกกล่าว สั่งสอน ให้ข้อคิดกับคนได้ แสดงภาพความเป็นจริงบางอย่างในสังคมให้คนได้รับรู้ คนที่ดูละครโทรทัศน์สามารถรับรู้ ดีความ และเชื่อมโยงภาพในละครกับชีวิตจริงได้ ซึ่งเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหาครอบครัวในโลกแห่งความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง มีการรับเอาวัฒนธรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้ได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนทั้งในระดับสังคมและครอบครัว เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้มีการทำงานนอกบ้านมากขึ้น ดังนั้น ปริศนวลที่แวดล้อมผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เรื่องราวที่นำเสนอผ่านละครโทรทัศน์จึงมีเรื่องราวของอาชีพ และสังคมการทำงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ประกอบกับความเป็นครอบครัวแบบใหม่ มิได้หมายถึงครอบครัวแบบดั้งเดิมที่ต้องประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ที่อาศัยอยู่ได้ร่มไม้ชายคาเดียวกันเท่านั้น แต่ความเป็นครอบครัวได้รวมถึงการที่คนกลุ่มหนึ่งมาอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นญาติ หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนในโรงเรียน ที่ทำงานที่เราใช้ชีวิตเกี่ยวข้องอยู่เป็นประจำ การเรียนรู้ภาพความเป็นครอบครัวจากละครโทรทัศน์ทั่วไป (Soap Opera) จึงมีข้อจำกัดบางประการซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมและสอดรับปัญหาครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ทันทั่วทั้งที่ เมื่อเทียบกับละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ( ซิทคอม ) ละครแนวตลกสนุกสนานสร้างความตลกขบขันจากสถานการณ์ต่างๆ โดยผูกเรื่องสร้างเหตุการณ์ให้เกิดเป็นปม ดำเนินเรื่องรวดเร็วจบภายในตอน มีนักแสดงสำคัญเป็นหลักเพียงชุดเดียว และไม่ใช้ฉากมากนัก

Mellencamp (1986) ( อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ , 2547 : 339 ) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของการเกิดขึ้นของละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ( ซิทคอม ) ในอเมริกาและพบว่า ก่อนหน้าที่จะมีละครประเภทนี้นั้นรายการคู่ขวัญของแม่บ้านสหรัฐคือ รายการละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในเวลากลางวัน ( Daytime Serials ) ทั้งนี้เนื่องจากแม่บ้านจะมีเวลาว่างและจะอยู่ที่บ้านในเวลากลางวัน

ในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นระยะเวลาที่โทรทัศน์ในอเมริกามีการขยายตัวมากนั้น ในอีกด้านหนึ่ง ผู้หญิงอเมริกันจำนวนมากได้ออกจากบ้าน หรือออกจากชนบทไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้นรูปแบบความบันเทิงของละครโทรทัศน์ ซึ่งมีเรื่องราวอยู่ในครอบครัวจึงไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้หญิงกลุ่มใหม่นี้ ละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ( ซิทคอม ) ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับโลกภายนอกบ้านจึงเกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและรับใช้ชีวิตแบบใหม่ของผู้หญิงนอกบ้าน ซึ่งในระยะเวลาต่อมาแม้แต่ผู้หญิงที่ยังไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน ก็พบว่าเรื่องราวของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองนั้นได้ช่วยขยายจินตนาการของพวกเธอด้วยเช่นกัน ละครประเภทนี้จึงได้รับความนิยมจากผู้ชมมากขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ( Situation Comedy ) มีความเป็นมาจากหนังสือ The Entertainment Machine ( P. 211-243 ) ว่า Situation Comedy เริ่มต้นจาก Radio Situation Comedy ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเป็นรายการวิทยุที่ผลิตในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นรายการวิทยุที่นำเสนอเพื่อความบันเทิงแก่ผู้รับชมรายการ ทำให้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ต่อมา รายการโทรทัศน์เริ่มมีการแพร่ภาพไปยังผู้รับชมรายการ มีผู้นำรายการรูปแบบ Situation Comedy ของวิทยุไปประยุกต์ใช้เพื่อนำเสนอทางรายการโทรทัศน์ และเปิดโอกาสให้เข้าชมรายการละครขณะบันทึกเทปด้วย จึงมีผลทำให้ละครในรูปแบบ Situation Comedy ในละครโทรทัศน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

ยุคสมัยของละคร Situation Comedy ในสหรัฐอเมริกา สามารถแบ่งได้ดังนี้ ( Comic Vision 1990 )

1. ประมาณ ค.ศ. 1950-1959 เป็นยุคของการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในครอบครัว ได้แก่ ละครเรื่อง Leave It To Beaver , Father Knows Best , The Honeymooners และ I Love Lucy
2. ประมาณ ค.ศ. 1960-1969 เป็นยุคของการนำเสนอเรื่องราวของสภาพธรรมชาติความเป็นชนบทที่ไปเกี่ยวข้องกับชีวิตในสังคมเมือง เช่น ละครเรื่อง Green Acres , The Beverly Hillbillies
3. ประมาณ ค.ศ. 1970-1979 เป็นยุคของการนำเสนอเรื่องราวที่สะท้อนปัญหาสังคม เช่น ละครเรื่อง All in Family , The Mary Tyler Moore Show , M\*A\*S\*H
4. ประมาณ ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา เป็นยุคของการนำเสนอเรื่องราวที่สนุกสนานและการชี้นำสังคม เช่น ละครเรื่อง The Cosby show

สำหรับการเริ่มต้นของละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง (ซีทคอม) ในประเทศไทยนั้น ไม่มีหลักฐานที่ระบุได้ชัดเจนว่าเริ่มเมื่อใด แต่มีการกล่าวถึงละครโทรทัศน์ไทยในปี พ.ศ. 2503 ที่วีช่อง 4 ได้ผลิตรายการละครชุดนุสรราชขึ้น โดยเลียนแบบละครจีนรักลูซี่ ( I Love Lucy ) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ละครชุดนุสรราชเป็นละครเบาสมองชุดสั้นจบในตอน ความยาวตอนละ 30 นาที มีผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด แต่มีการเปลี่ยนเหตุการณ์หรือเรื่องราวในแต่ละตอนให้แตกต่างกัน ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ละครชุดนุสรราชเป็นละครแนว Situation Comedy ที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนอกจากละครชุดนุสรราชแล้ว ก็ยังไม่มีหลักฐานระบุชัดเจนว่ามีการผลิตเรื่องใดเป็นลำดับที่สอง แต่ก็มีละครรูปแบบนี้แพร่ภาพออกอากาศอีกหลายเรื่องในเวลาต่อมา เช่น ผู้พิทักษ์ความสะอาด ยุทธจักรนักคิด พิภพมัจจุราช หุ่นไล่กา สาธิตอนเจดีย์ บาปบริสุทธิ์ เป็นต้น จนถึงปัจจุบันนี้ละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ( ซีทคอม ) ก็ยังได้รับความนิยมจากผู้ชมอยู่เสมอ

ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังได้สอดแทรกแง่คิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและภาพความเป็นครอบครัว ที่ถือว่าได้เปรียบและแตกต่างจากละครโทรทัศน์ทั่วไปในหลายๆ ด้าน คือ ผู้ชมสามารถเรียนรู้ปัญหาครอบครัวและวิธีการแก้ไขจากละครโทรทัศน์แนวเบาสมองได้มากและหลากหลายกว่าละครโทรทัศน์ทั่วไป เนื่องจากรูปแบบของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเป็นแบบ Series จบในตอน ทุกอย่างในแต่ละตอนจะต้องเคลียร์ตัวเองให้จบสิ้นไป จะไม่มีการติดค้างเอาไว้ และเมื่อเริ่มตอนใหม่ ทุกอย่างก็กลับมาเริ่มต้นที่เดิมทุกครั้ง เนื้อหาในตอนเริ่มต้นและตอนจบทำอยู่ในตอนเดียวกัน ซึ่งการดำเนินเรื่อง 1 ตอน มักจะนำเสนอปัญหาหลักๆ เพียงเรื่องเดียว โดยมีการเริ่มต้นของปัญหามาไปสู่ความขัดแย้ง และต้องคลี่คลายให้จบภายในตอนนั้น การเล่าเรื่องไม่จำเป็นต้องมีการต่อเนื่องของเหตุการณ์ หรือ เป็นเหตุเป็นผลต่อกันแบบในละคร Soap Opera เช่น ถ้าตัวละครป่วยประสบอุบัติเหตุ ตอนต่อไปก็ต้องหายเป็นปกติเพื่อดำเนินเรื่องอื่นๆ ต่อไป ซึ่งละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในแต่ละตอนก็จะมีปัญหาแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม และความหลากหลาย ( Variety ) ของเนื้อหาเนื้อเรื่องจึงครอบคลุมปัญหาของคนในสังคมหลายกลุ่ม ผู้ชมสามารถเลือกหยิบเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ใกล้เคียงกับชีวิตหรือเป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่ขณะนั้นมาใช้ได้ทันที ในขณะที่ละครประเภท Soap Opera เป็นละครแบบ Serials มีเนื้อหาเรื่องเดียวแต่แบ่งมานำเสนอทีละตอน การเล่าเรื่องจึงต่อเนื่องกันไปตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งเนื้อหาและปัญหาส่วนใหญ่มักจะวนเวียนอยู่ที่เรื่องเดิมๆ ทั้งเรื่อง เช่น ละครเรื่อง "อุ้มรัก" เนื้อหาส่วนใหญ่จะให้ความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์และการเตรียมตัวเป็นคุณแม่

คุณพ่อมือใหม่ ซึ่งถ้าผู้ชมละครไม่ได้กำลังท้องหรืออยู่ในครอบครัวที่มีผู้หญิงท้อง การรับรู้ การนำมาใช้ประโยชน์อาจจะยังไม่จำเป็นในช่วงนี้

นอกจากนี้ ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองยังมีช่องว่างที่สามารถหยิบเหตุการณ์ปัจจุบัน ปัญหาสังคม ปัญหาครอบครัวที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ( Current Issue ) หรือปัญหาใหม่ที่จะมีต่อไปในอนาคตมาพูดถึงในละครได้ทันทีพร้อมเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาให้เสร็จสรรพ เช่น ในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเรื่อง "เป็นต่อ" ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการแสวงหาความรักของหนุ่มโสด โดยมีสถานบันเทิงเป็นแหล่งพึ่งพิง ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม คือ การที่บทบาททางเพศของผู้หญิงไทยยุคใหม่เปลี่ยนไป มีอิสระในการแสวงหาคู่ รู้เท่าทันความคิดผู้ชาย ไม่ใช่ฝ่ายที่เสียเปรียบ บางครั้งกลับเป็นฝ่ายที่มีอำนาจในการต่อรอง ซึ่งมุมมองทางเพศระหว่างหญิงชายที่เปลี่ยนไปนั้นนำไปสู่การสอดแทรกปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น การอยู่ก่อนแต่งของกลุ่มนักศึกษา , การหาคู่ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น สถานการณ์ในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองจึงช่วยสะท้อนสภาพสังคมที่นำไปสู่ปัญหา และแนวทางการแก้ไขในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัญหาที่นำเสนอนี้เป็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับทุกๆ ครอบครัวอีกด้วย ในขณะที่ละครโทรทัศน์ประเภท Soap Opera ไม่สามารถทำได้เนื่องจากข้อจำกัดของรูปแบบที่เป็นละครเรื่องยาว ออกอากาศหลายตอนจบ เนื้อเรื่องทั้งหมดจึงต้องเป็นเรื่องเดียวกัน

สำหรับความเป็น Situation Comedy ที่ปรากฏในสถานการณ์และสัมพันธ์กับปัญหาชีวิต ครอบครัวนี้ได้ช่วยส่งผลดีในการสร้างให้ละครได้รับความน่าเชื่อถือ ผู้ชมรายการมองว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการรับชมการถ่ายทอดปัญหาชีวิตผ่านสื่อโทรทัศน์ในรูปแบบเบาๆ ในสถานการณ์ตลกขบขันช่วยสร้างให้ผู้รับชมรายการได้รับทั้งความบันเทิง สนุกสนาน และยังมีโอกาสได้รับสาระแง่คิดสอดแทรกไปด้วยโดยไม่รู้ตัว ( กรรณิการ์ เวียงเพิ่ม , 2539 : 149 )

และในส่วนของการสร้างตัวละครในละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง พบว่า มีลักษณะแบบ stereotype คือ การนำเอาคุณลักษณะบางประการของคนบางกลุ่มมาเหมารวมเป็นลักษณะทั่วไป เช่น ถ้าเป็นสาวโสดต้องทึนทึก อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ( ตัวละครเจ๊มันท์ หรือ พี่หมอน ในเรื่อง "เป็นต่อ" ) ผู้ชายต้องกะล่อน เจ้าชู้ ( ตัวละครเป็นต่อ ในเรื่อง "เป็นต่อ" , นายชัดเจนในเรื่อง "บางรักซอย 9" ) คนจีนแก่ๆ ต้องขี้ลืม ขี้เหนียว ( ตัวละครอามา ในเรื่อง "เฮง เฮง เฮง" ) วัยรุ่นต้องมีปัญหา ( ตัวละครปิ๊ก ในเรื่อง "บางรักซอย 9" หรือ ลิงค์ ในเรื่อง "บ้านนี้มีรัก" ) คนใช้ต้องชอบสอดรู้สอดเห็น ( ตัวละครลำไย ในเรื่อง "เฮง เฮง เฮง" ) เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาการนำเสนอภูมิหลังตัวละครในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเป็นช่วงเวลาสั้นๆ จึงต้องแนะนำให้

ผู้ชมรู้จักตัวละครอย่างรวดเร็ว ซึ่งการสร้างตัวละครให้มีลักษณะแบบนี้ถือเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ในสังคม เมื่อผู้ชมดูละครจึงสามารถเข้าถึงและ Identify ตัวเองกับตัวละครตัวใดตัวหนึ่งได้ง่ายกว่า เนื่องจากมีชีวิตความเป็นอยู่หรือนิสัยที่ใกล้เคียงกับตัวเองและความเป็นจริงในสังคม ขณะที่ตัวละครในละครโทรทัศน์ Soap Opera พระเอกจะต้องหล่อ นางเอกจะต้องสวย แต่ในชีวิตจริงคนเราไม่ได้เกิดมา มีหน้าตาสวยและหล่อเหมือนพระเอก นางเอกในละครโทรทัศน์กันทุกคน

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเรื่อง "คู่ซิ่นซูลมุน" ของ วรรณิการ์ เวียงเพิ่ม ( 2539 ) พบว่า การนำเสนอตัวละครและบุคลิกลักษณะของตัวละครที่มีชัดเจนแบบนี้ อาจทำให้ผู้รับชมเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับตัวละคร เชื่อในบุคลิกลักษณะของตัวละครว่าเป็นตัวละครที่มีชีวิตจริง เป็นครอบครัวในสังคมจริงๆ และอาจคิดว่าครอบครัวนี้เสมือนเพื่อนบ้านของตนเอง ตัวละครบางตัวบางสถานการณ์อาจจะช่วยเป็นแบบอย่างหรือช่วยสะท้อนความเป็นจริงในสังคมออกมาสู่สายตาผู้ชมได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้ชมจะมีความรู้สึกผูกพัน คุ้นเคยครอบครัวนี้ก็จะติดตามชมความเคลื่อนไหวของครอบครัวนี้ทุกอาทิตย์

ในประเทศไทย คงต้องยอมรับว่าวันนี้ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองจัดเป็นสื่อสาระบันเทิงที่มีผู้ชมให้ความสนใจและสร้างกระแสได้ดีทีเดียวท่ามกลางสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดและต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลา จากการสำรวจผังออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ ( 3 , 5, 7 และ 9 ) ประจำเดือนกันยายน 2549 โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทละครโทรทัศน์แนวเบาสมองตามนิยามศัพท์ปฏิบัติการ พบว่ามีละครโทรทัศน์แนวเบาสมองที่ออกอากาศอยู่ในขณะนั้นทั้งหมด 9 เรื่อง ( เป็นต่อ , เทวดาสารุ , โศกคุณตระกูลไข , เสง เสง เสง , หมูเจ็ดเด็ดสระระตี , หมอสามชั้น , บางรักซอย 9 , หนึ่งมิตรชิดใกล้ และ บ้านนี้มีรัก ) ซึ่งโครงเรื่องหลักของละครส่วนใหญ่จะนำเสนอเรื่องราวความเป็นครอบครัวในรูปแบบต่างๆ เช่น เสง เสง เสง เรื่องราวของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน , บางรักซอย 9 ความรักของหนุ่มสาว , เป็นต่อ ชีวิตคนโสดในเมืองใหญ่ที่แสงของคู่และการดำเนินชีวิต , โศกคุณตระกูลไข ครอบครัวแบบ Single Mom ที่มีแม่เป็นผู้นำครอบครัวและมีลูกที่พิการทางสมอง , บ้านนี้มีรัก ครอบครัวแบบขยายที่อบอุ่นซึ่งหาได้ยากในสังคมเมืองปัจจุบัน ฯลฯ ซึ่งละครโทรทัศน์แนวเบาสมองแต่ละเรื่องได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นจำนวนมากและต่อเนื่องไม่แพ้ละครเรื่องยาว ( Serial ) ถึงขนาดมีการผลิตซ้ำนำออกมาจำหน่ายในรูปแบบของ VCD เช่น ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเรื่อง บางรักซอย 9 เป็นต่อ และบ้านนี้มีรัก ผู้ชมจึงสามารถเลือกเปิดรับได้ตลอดเวลาตามความพอใจโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากความสำเร็จและความนิยมอันยาวนานของละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง รวมถึงการมีรูปแบบที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากละครโทรทัศน์ทั่วไป ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา "บทบาทของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว" โดยศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและวิธีแก้ปัญหาของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และทัศนะของผู้ชมละครในด้านการรับรู้ประโยชน์ ความพึงพอใจที่มีต่อเนื้อหาของละคร รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาการผลิตละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในลำดับต่อไป

## ปัญหานำวิจัย

1. ละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในปัจจุบันมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและวิธีการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวอย่างไร
2. ผู้ชมละครมีการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเนื้อหาของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างไร
3. ผู้ชมละครมีการเชื่อมโยงภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองกับชีวิตจริงอย่างไรบ้าง

## วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและวิธีการแก้ปัญหาครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมละครที่มีต่อละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว
3. เพื่อวิเคราะห์การเชื่อมโยงภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองกับชีวิตจริงจากทัศนะของผู้ชม



## ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหา และวิธีการแก้ปัญหาครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในปัจจุบัน โดยเรื่องที่น่าสนใจมีทั้งหมด 4 เรื่อง เป็นเรื่องที่ได้รับคามนิยมจากผู้ชมละครเป็นอันดับต้นๆ คือ

ละครเรื่อง “เป็นต่อ” ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี เวลา 22.30 น. ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เรื่องราวของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเรื่องนี้ โดยรวมจะพูดถึงชีวิตของคนโสด และเสน่ห์ของความเป็นโสด ทั้งความสนุก ความเหงา การออกเดท และการแสวงหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณและความมั่นคง ละครแนวชิทคอมในมุมมองของคนโสดรุ่นใหม่ที่กำลังแสวงหาคู่และเส้นทางการเดินทางของชีวิต

ละครเรื่อง “เฮง เฮง เฮง” ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 11.15 น. ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ( กรกฎาคม-กันยายน 2549 ) เป็นเรื่องราวสนุก ๆ ที่เกิดขึ้นในร้านก๋วยเตี๋ยวของครอบครัวจีนหลังหนึ่งที่ได้เต็มไปด้วยคนหลายรุ่นหลายวัยอาศัยอยู่ด้วยกันตั้งแต่ อาม่า ผู้ขี้ลืม, อาป้า หัวโบราณ, อาม่า นางเอกจิวเก่า, อาบ๊วย สาวมั่น, อาตง บ้ายอ, อาเล้ง ตัวปัญหา, ล่าโย คนใช้ที่ประจบ ซึ่งเป็นที่มาของความวุ่นวายต่าง ๆ ที่จะมาพร้อมกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

ละครเรื่อง “บางรักซอย 9” ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 18.00 น. ทางโมเดิร์นไนน์ทีวี เป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดถึงชีวิตของคนในวัยทำงาน มีตัวละครเอกคือสถาปนิกหนุ่มที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ จึงมาเช่าบ้านของนางเอกที่อยู่ใกล้กับออฟฟิศ ซึ่งครอบครัวนี้มีแม่เจ้าระเบียบที่ทั้งดุและห่วงลูกสาวมาก ส่วนพ่อก็เป็นสนุกสนานสนใจกับทุก ๆ เรื่อง รวมถึงน้องชายวัยรุ่นที่มักจะนำปัญหามาให้ครอบครัวเสมอ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความวุ่นวายในบ้าน พร้อมกับความรัก ความผูกพันของหนุ่มสาวทั้งสองค่อยๆ ก่อตัวขึ้น

ละครเรื่อง “บ้านนี้มีรัก” ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 18.00 น. ทางโมเดิร์นไนน์ทีวี เรื่องราวความรัก ความอบอุ่นของครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ที่มีสมาชิกหลายรุ่นหลายวัยอาศัยอยู่รวมกัน โดยมีแม่ที่ป่วยเป็นมะเร็งเป็นเสาหลักของบ้าน ซึ่งภายในบ้านประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น แม่-ลูก , พี่-น้อง , สามี-ภรรยา , แม่ยาย-ลูกเขย ฯลฯ

เนื้อหาของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองที่เลือกนำมาศึกษามีทั้งหมด 48 ตอน แบ่งเป็น เรื่องละ 12 ตอน ออกอากาศในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2549

2. กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ศึกษา คือ กลุ่มผู้ชมละครหญิงและชาย จำนวน 30 คนที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นผู้ติดตามชมละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ( Indepth Interview )

### นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

**ละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง** หมายถึง ละครซิตคอมที่สร้างอารมณ์ขันจากสถานการณ์ต่างๆ โดยมีการผูกเรื่องหรือสร้างเหตุการณ์ให้เกิดปมขึ้น ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว นำเสนอแบบจบในตอน มีนักแสดงสำคัญหลักๆ เพียงชุดเดียว ไม่ใช่ฉากมาก และเป็นการเชิดฉากถ่ายทำในสตูดิโอเป็นหลัก

**บทบาทของละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง** หมายถึง ภารกิจ การทำหน้าที่ ประโยชน์ และคุณค่าของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองที่มีต่อผู้ชม และสังคมในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ซึ่งวัดได้จากรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา โอกาสในการเข้าถึงผู้ชม และพฤติกรรมกรรมการชมของผู้ชมละคร

**รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา** หมายถึง ลักษณะ วิธีการถ่ายทอดรายละเอียดของเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง ทั้งในส่วนของ การสร้างปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้ผลิตผ่านสื่อไปยังผู้ชม

**ครอบครัว** หมายถึง ความเป็นครอบครัวที่มีได้หมายถึงกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต เช่น พ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้อง หรือคนที่มีความสัมพันธ์โดยการสมรสหรือการรับเป็นบุตรบุญธรรมที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มคนอื่นๆ ที่มีได้มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดแต่มาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน เช่น เพื่อนสนิท หรือคนรู้จัก นอกจากนี้ความเป็นครอบครัวยังรวมถึงบุคคลที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันเป็นเพื่อนบ้านกัน

**การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว** หมายถึง กระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปในรูปแบบที่เหมาะสม นำไปสู่ความรักความอบอุ่น และความเข้าใจในครอบครัว โดยการนำข้อมูล ข่าวสาร แนวคิดหรือแบบอย่างพฤติกรรมต่างๆ ที่ได้รับจากสื่อมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาของละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง

**การรับรู้ประโยชน์** หมายถึง การมองเห็นประโยชน์โดยนำข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่ได้รับจากการชมละครโทรทัศน์แนวเบาสมองมาทำความเข้าใจ ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติและตัดสินใจ แก้ปัญหาเพื่อให้เกิดผลในทางที่ดีขึ้นในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว

**ความพึงพอใจที่ได้รับจากการดูละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง** หมายถึง เหตุผลต่างๆ ของผู้ชมละครในการดูละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเพื่อตอบสนองความต้องการ เช่น เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา ความเบื่อหน่าย หรือดูเพราะชื่นชอบตัวละคร

**การเชื่อมโยงภาพครอบครัวในละคร** หมายถึง การที่ผู้รับสารนำประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ได้รับจากภาพของครอบครัวที่ถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง มาใช้ในแง่ของ

1) การเปรียบเทียบกับประสบการณ์ด้านครอบครัวของตนเอง หมายถึง การที่ผู้รับสารเปรียบเทียบความคล้ายคลึงระหว่างลักษณะครอบครัวของตนเองกับครอบครัวที่ถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์

2) การเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร หมายถึง การที่ผู้รับสารเปรียบเทียบตัวเองกับตัวละครว่าถ้าผู้รับสารอยู่ในสถานการณ์เดียวกับตัวละคร ผู้รับสารจะปฏิบัติตนอย่างไร

3) การเลียนแบบ และการไม่เลียนแบบภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์แนวเบาสมอง หมายถึง การที่ผู้รับสารจินตนาการว่าอยากจะมีครอบครัวที่มีลักษณะเหมือน หรือไม่เหมือนกับครอบครัวที่ถูกนำเสนอในละคร รวมถึงการเลียนแบบการแก้ปัญหา และการกระทำของตัวละครในเรื่อง

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองในปัจจุบันในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตละครได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาของละครให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อให้ผู้ชมและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเล็งเห็นคุณค่า หันมาสนใจ และให้การสนับสนุนละครโทรทัศน์แนวเบาสมองที่มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อสังคม มิใช่สื่อบันเทิงที่มักจะถูกมองว่าไร้สาระ